

Descoperiri numismatice pe malurile Dîmboviței bucureștene

MARIA GRIGORUȚĂ

Cercetările arheologice întreprinse în ultimele decenii în Capitală au scos la iveală mărturii ce atestă continua dezvoltare economică pe care așezarea de pe malurile Dîmboviței o înregistrează încă de timpuriu.

Plasarea favorabilă a orașului la întretăierea unor importante drumuri comerciale a permis atât negustorilor autohtoni, cât și celor străini să întretină un schimb prosper de bunuri. Creșterea producției locale și a circulației mărfurilor, dezvoltarea legăturilor comerciale au dus la intensificarea circulației bănești, proces semnalat atât în interiorul așezării de pe Dîmbovița, cât și în împrejurimi.

Descoperirile numismatice acoperă o perioadă îndelungată din istoria orașului, începînd cu secolul al III-lea î.e.n. și mergînd pînă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Este cazul descoperirilor de la Giulești, Ciurel, Crîngași, Radu-Vodă, Mihai-Vodă, Curtea Veche etc., unde s-au găsit valoroase piese numismatice care sînt izvoare esențiale pentru cunoașterea evoluției societății omenești de pe acest teritoriu.

Reține atenția în mod deosebit nu atât cantitatea pieselor descoperite, cât continuitatea utilizării lor în timp, de către o populație autohtonă obișnuită cu folosirea acestui mijloc de schimb.

Cele mai vechi monede descoperite la București aparțin geto-dacilor. Aceștia încep să folosească de timpuriu moneda în relațiile de schimb. Dacă la început circulă monede de import din lumea elenistică, începînd cu secolul al III-lea î.e.n. se va trece la baterea unei monede proprii care imită tetradrahmele lui Filip II, în această categorie integrîndu-se piesa descoperită la Popești-Leordeni. Totuși, meșterii locali nu s-au limitat la acest tip și în curînd vor trece la execuția unor piese cu caracter propriu, în numeroase variante și tipuri înrudite. La București s-au găsit mai ales piese de „tip muntean” cum sînt cele de pe malurile Dîmboviței, de la fostul spital Brîncovenesc și Radu-Vodă. De asemenea, la Militari s-a găsit un valoros tezaur compus din 94 piese, imitații dacice după tetradrahmele și drahmele orașelor Thasos, Maronea și Dyrrachium, emise în secolul al III-lea î.e.n.

O importanță aparte prezintă tezaurul de la Vîrteju, pe malul rîului Sabar, format din 299 piese, care de fapt a dat și numele unui tip de monedă¹.

Începînd cu secolul I î.e.n. rolul principal în relațiile comerciale din lumea dacă începe să-l dețină moneda romană, găsită în tot cuprinsul orașului, fie provenind de la negustorii sau trupele romane în trecere, fie ajunsă prin plata unor servicii aduse imperiului. Sînt elocvente descoperirile făcute de-a lungul Dîmboviței, cum sînt cele de la Crîngași, Giulești, Movila Gorgani, Palatul Primăriei Municipiului București, Calca Șerban-Vodă—Bellu, Dudești—Cioplea. În așezarea de la Giulești s-au găsit monede ce se plasează între anii 117 e.n. și 249 e.n. Cele

mai importante descoperiri aparțin epocii împăraților Hadrian, Gordian, Aurelian, Constantin cel Mare, Valentinian ș.a.

După o perioadă în care, datorită apariției populațiilor migratoare, activitatea monetară se restrânge, începînd cu a doua jumătate a secolului al X-lea — perioadă care corespunde revenirii armatelor imperiale la Dunăre — se constată o intensificare a circulației monetare bizantine. Sînt edificatoare descoperirile dimbovițene de la Ciurel, Podul Mihai-Vodă, Sf. Nicolae Șelari, Blănari, Gabroveni, Piața de Flori, Podul Șerban Vodă, Glina, emisiuni ale împăraților Vasile II și Constantin VIII, Constantin X Ducas, Isac II Angel, Alexios II Comneanul. Acești bani se vor afla în circulație o perioadă îndelungată cuprinsă între secolele X-XIII.

În secolul al XIV-lea circulația monetară a căpătat pe teritoriul Bucureștiiului o nouă trăsătură, legată indisolubil de prefacerile politice care au avut loc în sinul societății românești. Paralel cu monedele din sistemul monetar bizantin, apoi cu cele autohtone, încep să circule monede provenind din alte sisteme. Situația circulației simultane a mai multor emisiuni provenind din centre diferite se menține pînă în secolul al XIX-lea, știut fiind că „una din trăsăturile economiei feudale este circulația concomitentă a tot felul de monede, atît emisiuni ale autorităților locale, cît și străine, adesea provenind din monetării foarte îndepărtate“².

În a doua jumătate a secolului al XV-lea, orașul de pe Dimbovița devenise nu numai o piață de desfacere a diferitelor produse, dar și un centru de tranzitare a mărfurilor între sud-estul Europei și orașele occidentale. Acest fapt reiese clar dintr-o scrisoare trimisă de Laiotă Basarab (1474—1476) negustorilor brașoveni pe care îi anunță că a sosit aici „un negustor turec cu marfă bună și multă“, îndemnîndu-i „să se tocmească și să se învoiască cu turcul în cetatea București“³, în cadrul acestor schimburi utilizîndu-se atît moneda autohtonă, cît și cea străină. În București, moneda autohtonă este reprezentată de emisiunile lui Radu I și Mircea cel Mare, așa cum atestă descoperirile mai recente de la Mănești-Buftea, Străulești, iar pe malurile Dimboviței cele din Dealul Piscului.

Tot pe Dimbovița, la Sf. Gheorghe Nou, s-a descoperit o emisiune Despot-Vodă, datată 1563, la Radu-Vodă un dinar de la Basarab II, din 1442, iar la Tînganu un 1/4 gros Alexandru cel Bun al Moldovei, fals după o monedă de la Matei Corvin ș.a.⁴.

Încetarea emisiunilor monetare ale domnitorilor Țării Românești — ducații lui Basarab Laiotă fiind ultimele emisiuni regulate — a făcut ca în veacurile următoare să circule în țară monede străine, așa cum o atestă și multiplele descoperiri monetare făcute pe malurile Dimboviței. Deși în circulație se află monede diverse ca proveniență, se remarcă preponderența pe care o capătă cele ale Imperiului Otoman. Fenomenul a cunoscut o evoluție ascendentă din prima jumătate a secolului al XV-lea și pînă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Cercetările întreprinse la Militari⁵, Ciurel, Cărmidarii de Jos⁶, Grozăvești, Calea Plevnei, Mihai Vodă, Zlătari, Curtea Veche, Sf. Gheorghe Nou, Biserica Răzvan, Flămînda, Radu-Vodă, Foișorul Mavrocordaților, Bîrzești au dat la iveală un număr mare de monede otomane, emisii ale sultanilor Mahomed II (1451), Baiazid II (1481—1512), Selim I (1512—1520), Murad III (1574), Mahmud I (1730—1754), Osman II (1754—1757), Mustafa III (1757—1774), Abdülhamid I (1774—1789), Selim III (1789—1807) și Mahmud II (1808—1839)⁷. Impunerea monedei otomane, a asprului, a constituit o formă suplimentară de exploatare a țărilor române de către Înalta Poartă. Dar și în aceste condiții, moneda Imperiului Otoman nu reușește să elimine din circulație celelalte monede străine. Faptul se datorează, în anumite epoci, politiciii unor voievozi ai Țării Românești ca Matei Basarab, Șerban Cantacuzino,

Constantin Brâncoveanu, receptivi la tranzacțiile cu Transilvania și cu diferite țări occidentale, de unde veneau împreună cu mărfuri și emisiuni monetare. O monedă care a circulat, de asemenea, în secolele XV-XVI a fost dinarul unguresc, surprins în săpăturile întreprinse la Văcărești, Mihai-Vodă, Curtea Veche, Sf. Gheorghe Nou, Biserica Flămînda, Movila Gorgani, Tînganu, de unde provin piese de la Matei Corvin (1458—1490), Ferdinand I (1527—1529), Maximilian II (1574), Rudolf II (1589)⁸ în emisiunile pentru Ungaria.

Începînd cu prima jumătate a secolului al XVI-lea își face apariția o monedă de mare circulație, și anume groșul polonez. Descoperiri de asemenea monede s-au făcut la Mihai-Vodă, Podul Mihai-Vodă, Curtea Veche, Radu-Vodă, emisii de la Ioan I Albert (1501—1506), Sigismund I (1511), Sigismund II August (1562) și Sigismund III Wasa (1624)⁹.

O altă monedă care s-a impus în circulație în secolele XVIII-XIX a fost cea austriacă, găsită în număr mare la Mihai-Vodă, Podul Mihai-Vodă, Movila Gorgani, Curtea Veche, Tînganu etc.

Începînd cu secolul al XVII-lea își fac apariția în schimburile comerciale și emisiuni rusești. Cea mai veche piesă este o emisie a țarului Vasile Ivanovici (1606—1610)¹⁰ descoperită la Sf. Gheorghe Nou. Alte descoperiri s-au făcut la Mihai-Vodă, Podul Mihai-Vodă, Curtea Veche, emisiuni cuprinse între 1732 și 1873. O ultimă serie de monede care au jucat un rol în viața economică a Bucureștiului pînă la înființarea sistemului monetar național a fost napolconul francez. În împrejurimile Curții Vechi s-a descoperit o piesă de aur emisă sub Napoleon III (1852-1870).

Apariția în 1867 a primelor monede românești a dus la eliminarea treptată din circulație a banilor străini.

Izvoarele numismatice surprinse pe teritoriul Capitalei și îndeosebi pe malurile Dimboviței se constituie ca mărturii directe ale unui proces de continuă afirmare a economiei românești, de consolidare a structurilor urbane ale orașului București.

Note

- ¹ Bucur Mitrea, *Un tezaur de monede dacice descoperit la București*, Editura Academiei, București 1954, p. 290—302.
- ² Octavian Iliescu, *Moneda din România*, Editura Meridiane, București, 1970, p. 47.
- ³ *Istoria orașului București*, Muzeul de Istorie al Orașului București, 1965, vol. I, p. 84.
- ⁴ Panait I. Panait, Mioara Turcu, Iulia Constantinescu, Paul I. Cernovodeanu, *Complexul medieval Tînganu*, în CAB, II, București, 1965, p. 277.
- ⁵ Octavian Iliescu, *Un tezaur de aspri turcești de la începutul secolului al XVI-lea găsit la București*, în SCN, III, 1960, p. 263.
- ⁶ Maria Grigoruță, *Tezaurul monetar de la Cărămidarii de Jos*, în Izvoare arheologice bucureștene, II, București, 1985, p. 57—62.
- ⁷ *Bucureștii de odinioară*, Editura științifică, București, 1959, p. 148—165.
- ⁸ *Ibidem.*
- ⁹ *Ibidem.*

Découvertes numismatiques sur les rives bucarestoises de la Dîmbovița

RÉSUMÉ

MARIA GRIGORIȚĂ

Les fouilles archéologiques de Bucarest ont mis au jour des traces matérielles dont font également partie des monnaies attestant de la sorte la continuité des habitats dans cette zone à partir du IIIe siècle av.n.è. et jusque dans la seconde moitié du XIXe siècle.

Des habitats situés sur les rives bucarestoises de la Dîmbovița ont été récoltées des pièces hellénistiques d'importation (IIIe siècle av.n.è.) - tétradrachmes et drachmes provenant des villes de Thasos et de Dyrrachium —, dont il convient de mentionner celles trouvées dans la zone de Radu Vodă et de l'ancien hôpital Brâncovenesc. Datant du Ier siècle av.n.è., des monnaies romaines ont été mises au jour le long de la Dîmbovița, dans les zones de Crîngași, de Giulești, de Movila Gorgani, de Calea Șerban Vodă et de Dudești-Cioplea.

Particulièrement intéressantes s'avèrent les monnaies émises lors des règnes des empereurs Basile II, Constantin X Doukas, Isaac II Ange, Alexis II Comnène, monnaies ayant circulé aux Xe -XIIIe siècles et découvertes dans les zones de Ciurel, de Podul Mihai-Vodă, de Sfîntul Nicolae-Șelari, de Blănari, de Gabroveni, de Glina etc.

De l'époque féodale, il convient de retenir: une émission datant du règne de Despot Vodă (dans la zone de Sfîntu Gheorghe Nou) -- 1563 --, un dinar datant de 1442 (dans la zone de Radu Vodă) et un groschen du temps du prince régissant Alexandru cel Bun (dans la zone de Tinganu).

Sont, enfin, à signaler les pièces ottomanes (des XVe -XIXe siècles) mises au jour par les fouilles pratiquées dans les zones de Militari, de Ciurel, de Căramidarii de Jos, de Grozăvești, de Calea Plevnei, de Mihai-Vodă, de Zlătari, de Curtea Veche etc., tout comme les dinars hongrois, le groschen polonais (dès le XVIe siècle), des monnaies autrichiennes (XVIIIe -XIXe siècles) et des émissions russes (à partir du XVIIe siècle) — toutes mises au jour dans les zones de Flămînda, de Movila Gorgani, de Tinganu, de Mihai-Vodă et de Curtea Veche.

